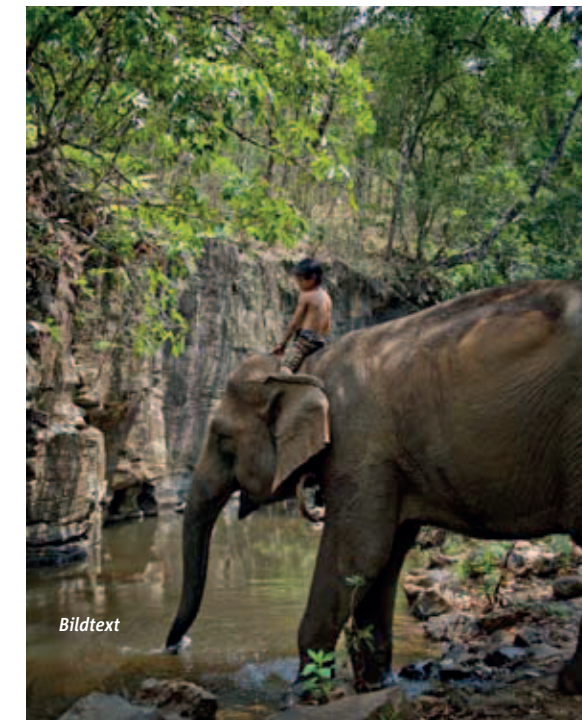

Högländets hjärta

Kambodja är en yrvaken turistdestination. Det avlägsna **nordöstra distriktet Mondulkiri** har vaknat sist. Väl här bjuder landskapet på en förförisk blandning av röd jord, gräsbevuxna kullar, vindpinade dalar och dolda vattenfall.

TEXT MARTIN SCHIBBYE | FOTO JONAS GRATZER

Bildtext

FÖR ATT FÅ ELEFANTEN ATT GÅ framåt över det brända gräset pressar den tioåriga Hap in sina stortår bakom 70-åriga Lincolns öron. Elefanten är förkyld och svarar med en fontän av snor och slem.

Den fyrtiogradiga värmen har redan från början gjort det svårt att njuta av elefantsafarin och i takt med att terrängen blivit svårare och den flätade korgen nästan lossnat från sina fästen ser det inte ut att bli bättre. Eftersom Hap dessutom inte förstår ord som »problem« och »I want to get off« fortsätter färden över ett nerbränt fält varifrån det ryker ur förkolnade stubbar. Silhuetterna av den döende skogen mot himlen leder tankarna till något ur Tolkiens värld. Färden går vidare förbi stumpar av monumentala träd och grävmaskiner som tagit stora tuggor av landskapet, silat mineralerna och spritt ut resterna som aska för vinden.

Plötsligt dyker en stor gren upp från ingenstans. Smällen mot mitt huvud blir öronbedövande.

Ljudet från mötet mellan människa och natur får fåglarna att lyfta från trädkronorna.

DE KLOROFYLLMÄTTADE KULLARNA i Mondulkiri har gett regionen smeknamnet »Kambodjas Wales«. Men landets vackraste region är också en av de mest underutvecklade. En tredjedel av invånarna lever på mindre än en dollar om dagen och åtta av hundra barn dör innan de får fira sin femårsdag. El och rinnande vatten är i de omkringliggande områdena en lyx som är få förunnad, precis som utbildning.

Tioåriga Hap har haft tur. Han tillhör Bnongfolket, en av ett hundratal etniska minoriteter som lever på högländet, och som äldste sonen har han sedan barnsben tränats i att ta hand om familjens stora inkomstkälla. När han var liten fick han sitta i tryggt förvar mellan snabeln och »»

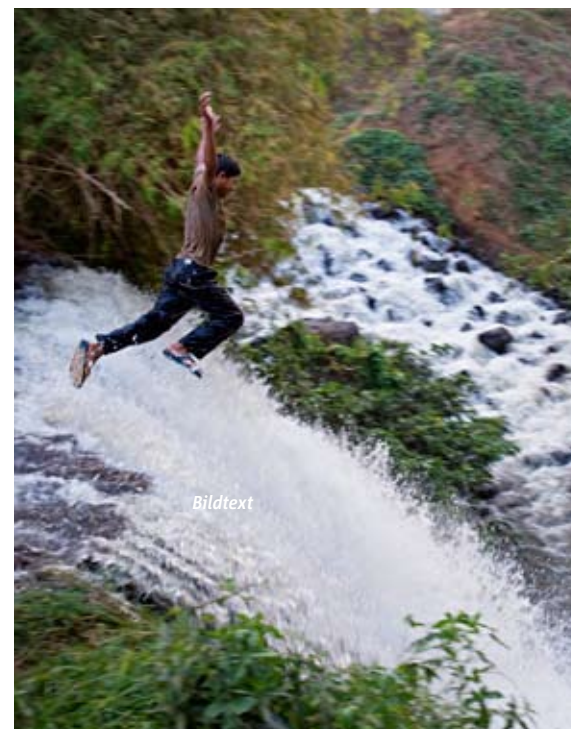
Bildtext

Bildtext

Bildtext

Bildtext

Bildtext

frambenen på Lincoln. Den 70-åriga elefanten borde ha pensionerats för fem år sedan eftersom pensionsåldern för elefanter i Kambodja är 65, men familjen har ingen annan elefant och därför tvingas han fortfarande bära turister. Tidigare vilade hela kungadömen på hans förfäders ryggar, elefanterna representerade både härskarens absoluta makt och hans förmåga att kontrollera vilda djur. De var skogsmaskiner, krigsmaskiner, religiösa symboler och avrättningsverktyg – att bli krossad av elefant var i tusentals år en vanlig avrättningsmetod.

Den våghalsiga elefantturen slutar vid ett vattenfall djupt inne i skogen. Haps far, 41-åriga Pjean, som varje dag har tränat sin son att en dag ta över ansvaret för familjens elefant, lagar mat och förklarar.

– Elefanten är som en äldre släkting, en son, en dotter och, ja, även en bil.

Sonen kommer att bli fjärde generationens elefantkötare. Fram tills vägen drogs till deras område 2004 har de haft lite eller ingen kontakt med omgivningen. Men de har ändå påverkats av omvärlden.

Under röda khmerernas styre tvingades de avrätta sex av sina sju elefanter. Pjean bär på en gnagande oro. När området blev till nationalpark förbjöds de att fånga in vilda elefanter och tämja dem. När Lincoln dör försvinner familjens inkomstkälla, vilket gör fadern orolig för vad som kommer att ske med hans söner i det nya Kambodja.

– Det var bättre förr. Vi jagade regelbundet kött, stora djur. Nu finns det inga vilda djur kvar i skogen, och vi får inte jaga.

Familjen har funderat på att flytta längre bort från vägen. Djupare in i skogarna mot den vietnamesiska gränsen.

De klorofyllmättade kullarna i Mondulkiri har gett regionen smeknamnet »Kambodjas Wales«.

Precis som deras förfäder gjorde när amerikanerna bombade eller den egna regimen jagat dem.

– Där kanske vi kan jaga elefanter igen och tämja dem, säger Pjean.

VÄL TILLBAKA I REGIONHUVUDSTADEN Sen Monorom är det som att kliva rakt in i en vildavästern-film som utspelar sig under guldrushens dagar. En röddammig huvudgata, tjugo hotell, tolv restauranger, tre barer – men inget postkontor.

För fem år sedan ändrades allting. Kambodjas regering insåg att området var ett av de få där det fanns ädelträ. Man hittade också mineraler, vilket lockade till sig gruvbolagen. Sedan dess växer staden så det knakar.

På den äldsta restaurangen, Pich Kiri, sitter hjälparbetaren Roger Cullen och sippar på en dubbel espresso. Han kom hit för att förbättra hälsosituationen för de olika stammarna. Mödradödligheten är hög och bristen på vård leder till höga dödstal i malaria och diarré. Sedan vägen från Phnom Penh färdigställdes 2004 har allt förändrats, berättar han.

– Vägen har fört med sig både bra och dåliga saker. Vi fick turister och inkomster, men också hiv, bordeller, skogsskövling och gummiplantager.

Roger Cullen berättar att de olika stammarna, som tidigare levde helt isolerade, nu har lurats att sälja sin mark till företag och privatpersoner som har passat på att dra fördel av att de inte kan läsa, skriva eller räkna.

– Det är lätt att lura analfabeter att sälja sin mark för mindre pengar än den är värd.

Han är kluven när det gäller turisterna som kommer för att se på stammarna. Å ena sidan kallar han dem »infödingspornoografer«, å andra sidan uppmanar han stammarna att försöka dra nytta av intresset för deras traditioner genom att sätta upp falska byar för turisterna att besöka.

Tydligt är att förändringens vindar blåser över kullarna i Mondulkiri. Via vägen förs en ny ekonomi och ett nytt levnads sätt in. Den öppnar också för turister och en möjlighet till ett mindre isolerat liv, nya skolor och bättre hälsovård. Men kan då stammarna överleva i den nya tiden?

– Förändringen måste i så fall komma inifrån, som det är nu undviker man modern sjukvård och den höga mödradödligheten bromsar utvecklingen, säger Roger Cullen.

En röddammig mardröm eller spirande framtidshopp? Svaret beror på vem du frågar. Klart är att de stora skogarna i de nordöstra provinserna är hårt ansatta av skogs- och gruvbolag. Att allt är till salu i det nya Kambodja har också påverkat turismen. Det berömda världsarvskomplexet Angkor Wat har nyligen sålts till Sokimex, ett oljekonglomerat som driver det med vinst. Inte ens något så hjärt-skärande heligt som »dödens fält« har undgått privatisering utan drivs i dag av ett japanskt företag.

DE STORA AKTÖRERNA i Mondulkiri är dock än så länge intresserade av skog och mineraler – inte av turister. De resenärer som kommer till Sen Menorum är också individualister på jakt efter äventyret. Den 28-åriga britten Paul Banner är en av dem. Han tog fram kartan, satte fingret i Kambodjas nordöstra hörn och bestämde sig för att göra allvar av idén att komma så långt bort som möjligt från alla andra turister i Sydostasien. Hans plan är att på moped resa norrut mot staden Ban Lung. På kartan är sträckan om inte en vit fläck, så i alla fall väglöst land.

Vägen har i en av biblarna för äventyrsturister, Matt Jacobsons *Adventure Cambodia* kallats för »dödens väg«. Resan har en legendarisk status och berättelserna om haverier i det vindpinade landskapet är många.

Om mopeden bryter ihop är han långt bort från det mesta. Planen är att sakta puttra fram längs ändlösa jordvägar på kompass norrut till floden Srepok som tjänade som inspiration i filmen *Apocalypse Now*. Sedan flottas över till andra sidan och staden Lumphat – en gång huvudstad i provinsen Rattanakiri innan staden utplånades av amerikanska bombningar.

– Att se Kambodja förändras i samma takt som man färdas är en svårslagen upplevelse, berättar Paul Banner vrider på det underdimensionerade gashandtaget och rullar norrut mot Sydostasiens oupptäckta hjärta i ett stort rött dammoln. **■**

Guide till Kambodjas högland på nästa uppslag. >>>

GUIDE

KAMBODJAS HÖGLAND

SNABBFAKTA

Befolkning: 14,8 miljoner.

Huvudstad: Phnom Penh (1,3 miljoner invånare).

Statskick: konstitutionell monarki. Monarken är kung Norodom Sihamoni.

Religion: 95% theravada-buddister.

Språk: khmer.

Valuta: 1000 riel = 2 kr. Även amerikanska dollar används.

Arbetslöshet: cirka 11 procent.

Tidsskillnad: +7 timmar.

RESA DIT

BUSS. Rith Mony Bus Service vgrar dagligen 07.30 från Phnom Penh till Sen Monorom (från 137 CD St. 118). Resan tar en hel dag och kostar 10 dollar. Man kan också ordna minibuss-transport genom Nature Lodge, se under Bo.

BO

Pitch Kiri. Tel 012-93 21 02, är ett bra budgetboende i Sen Monorom. Den karismatiska Madama Dieu lämnar ingen gäst besviken.

VÄRT VAL! Nature Lodge, tel 011-49 44 49, naturelodge cambodia.com. Ett bra alternativ om man vill bo närmare naturen. Beläget två kilometer ovanför staden i Mondulkiris dimmiga berg.

Man bör tänka på att Sen Monorom saknar bankomater och banken (Aclea Bank) som finns växlar inte alla valutor. Så se till att bunkra upp med kontanter. Men det dröjer nog inte länge innan den första bankomaten är på plats.

ÄTA

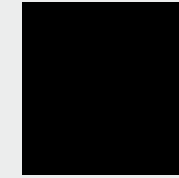
Maten i Kambodja påminner om det thailändska köket, men är mindre kryddstark. Basen är ris, kombinerat med grönsaker, kött och fisk.

3 SAKER ATT UPPTÄCKA I BAN LUNG

1. KRATERSJÖN YAK LOM. En före detta vulkankrater är i dag en av Ban Lungs stora attraktioner. I det kristallklara vattnet kan man simma tillsammans med lokala turister. Sjön ligger 15 minuter från stadens centrum och är omgiven av vackert grönska.

2. NATIONALPARKEN VIRACHEY. Landets största nationalpark breder ut sig mot nordöst. De flesta besökare i Ratanakiri sätter aldrig sin fot här men parken är väl värt ett besök. Här finns en mängd olika vandringsleder. För att verkligen uppleva naturen rekommenderas en sjudagarsvandring upp mot den vietnamesiska gränsen.

3. VATTENFALLEN. Kärleken mellan asiater och vattenfall är total och smått obegriplig. Nordöstra Kambodja har sin beskärda del och många kan nås med motorcykel från stan. Ett vattenfall om dagen räcker. Om du har drömt om att hoppa utför vattenfall som i filmerna så finns det gott om hoppvänliga fall i regionen, Palam Snea utanför Ban Lung är ett av dem. Ta sats, hoppa och skrik: *This is my jungle!*

Hotellet **Pitch Kiri** har en restaurang som serverar god mat. Restaurangen **Bananas** är ett annat alternativ om du sukter efter europeisk mat. Trevligast atmosfär hittar man på det bambuinredda **Green House**, där man även kan surfa trådlöst och boka elefantsafari av San Nang, sor.phouen@gmail.com, tel 017-90 56 59.

URSPRUNGSFOLKEN I KAMBODJA

Kambodja är ett av Sydostasiens mest etniskt homogena länder. 90 procent av folket hör till den största folkgruppen, khmererna. Omkring 5 procent är av vietnamesiskt ursprung och en procent är kineser. Fyra procent av kambodjanerna hör till ursprungsfolken och till andra små etniska grupper. Ursprungsfolken i Kambodja bor i bergstrakterna i landets nordöstra och sydöstra delar. De små ursprungsfolken har fått den gemensamma benämningen khmer loeu. Det finns ett tiotal folk och man uppskattar att de omfattar omkring 100 000

personer. Den största delen av ursprungsfolken utövar animistiska religioner.

I de svårtillgängliga bergsregionerna i nordöstra Kambodja finns hundratals byar med olika ursprungsfolk. De har länge varit avskärmade från resten av landet och har ett eget levnadsätt, ett eget språk och en egen kultur som skiljer sig från kambodjanerna på låglandet. Ofta har de även sin egen samhällsstruktur och rättsskipning. De flesta hotell och vandrarhem arrangerar utflykter och övernattningar.

GUIDE MARTIN SCHIBBYE

**Miss inte!
Besök någon av ursprungsbe-folkningens byar.** Boka via Nature Lodge eller Green House och se till att få med en engelskspråkig guide som talar de lokala språken.

**Miss gärna!
Lång elefantsafari.** En elefantrygg är obekvämare än man kan föreställa sig. Två dagars elefantsafari är mer än någon klarar av. Två timmar räcker utmärkt.

Bildtext

Bildtext

Bildtext

